

Εἰσαγωγικὲς σκέψεις

Ἀλεξάνδρου Κατσιάρα*

Ἐξοχωτάτη κ. Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,
Παναγιώτατε·

Ζοῦμε σὲ μία ἐποχή, ποὺ εἶναι βαθιὰ ὑλιστική, κι ὅμως μετατρέπει τὰ πάντα σὲ ἄυλες εἰκόνες. Αὐτὸ δείχνει ἡ συστηματικὴ προώθηση τῆς ἀσώματης ἐπικοινωνίας. Ἡ ψηφιακὴ τεχνολογία δημιουργεῖ ἓνα εἰκονικὸ περιβάλλον, ὅπου ἡ ἐπικοινωνία προϋποθέτει τὴν ὕπαρξη τοῦ σώματος, ὅχι ὅμως ὡς παρουσία ἀλλὰ ὡς ἐργαλεῖο. Τὸ σῶμα χρησιμεύει ἀπλῶς γιὰ νὰ χειρίζεται τὴ μηχανή, διὰ τῆς ὁποίας θὰ συντελεσθεῖ ἡ ἐπικοινωνία. Ὁ ρόλος του σταματᾷ ἐκεῖ.

Γιὰ παράδειγμα, τὸ Διαδίκτυο, ἂν καὶ γοητευτικό, εἶναι κατὰ βάσιν ἀντικοινωνικὸ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ φυσικὴ παρουσία. Γιατί, διευκολύνοντας τὴν ἄμεση ἐπικοινωνία, διαστρεβλώνει τὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ παρακάμπτει ὅ,τι πρὸ ρεαλιστικό: τὴ φυσικὴ διαμεσολάβηση τοῦ ὑλικότατου ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ταυτόχρονα ὅμως μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ὅτι εἴμαστε ὄντα ἐν σώματι. Καταλήγουμε νὰ κινούμαστε ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερο. Ἀλλὰ ὅσο λιγώτερο κινούμαστε, τόσο περισσότερο ξεχνάμε ὅτι εἴμαστε ὄντα μὲ σῶμα.

Καὶ νομίζουμε ὅτι ὅλα πλέον μποροῦμε νὰ τὰ κάνουμε λὲς καὶ εἴμαστε πανταχοῦ παρόντα πνεύματα. Ἐδῶ ριζώνει ὁ ναρκισσισμὸς καὶ ἡ αὐτοαναφορικότητα.

Ἡ ἄρνηση τοῦ σώματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὕλης δὲν εἶναι κάτι καινούργιο. Ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἀποκλειστικὰ

* Ὁ Ἀλεξάνδρος Κατσιάρας εἶναι Διευθυντὴς Συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*.

στήν άυλη ψυχή. Δέν ήταν τυχαία ή αντίδραση τών Άθηναίων, όταν ό Άπόστολος Παῦλος τοὺς μίλησε για τήν ανάσταση τών σωμάτων. Αυτό σχετίζεται, έν πολλοίς, με τὸ ὅτι τὸ σῶμα υπενθυμίζει μιὰ ψυχολογική και κυρίως μιὰ υπαρξιακή πραγματικότητα: ὅτι δέν ἔχουμε ἔλεγχο στὰ πάντα, πράγμα πού ὁ ἄνθρωπος δέν θέλει νὰ παραδεχθεῖ, γιατί τοῦ ἐπιβεβαιώνει τὰ ὄριά του. Τὸ σῶμα μας ἀλλάζει, ἐρήμην τῆς θελήσεώς μας, μέσα ἀπὸ τίς ἀναπόφευκτες μεταβολές τῆς ἡλικίας, πού ξεκινοῦν με τὴ γέννησή μας. Ὁ δὲ θάνατος μᾶς θυμίζει με τὸν πλέον ἀπόλυτο τρόπο ὅτι τὸ σῶμα δέν μᾶς ἀνήκει. Ὁ φόβος τῆς φθορᾶς, πού ὀδήγησε τὸν Φάουστ στήν ἀνοίκεια ἀνταλλαγὴ τῆς ψυχῆς του με τὴν αἰώνια νεότητα, εἶναι ἀκόμη πιὸ ἔντονος στίς μετανεωτερικὲς κοινωνίες. Γι' αὐτό, μέσῳ και τῆς εἰκονικῆς πραγματικότητας προσπαθοῦμε νὰ ζήσουμε τὴ φαντασίωση τῆς παντοδυναμίας, τὴν ὁποία τὸ σῶμα ἀποδομεῖ.

Τὸ σῶμα ἀφηγεῖται μιὰ ἀναπόδραστη ἱστορία: ὅτι δέν μπορούμε νὰ γεννήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας. Προήλθαμε ἀπὸ μιὰ κοινὴ σωματικότητα, ἐκείνη τῆς μητέρας-βρέφους. Εἴμαστε πλάσματα τῆς ἀπόφασης και τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἄλλου. Καλούμαστε νὰ αὐτονομηθοῦμε, ἀλλὰ ποτὲ δέν μπορούμε νὰ διαγράψουμε ὀριστικὰ τὸ ἀποτύπωμα τοῦ ἄλλου.

Ἀπὸ ὅποια ἄποψη κι ἂν προσεγγίσουμε τὸ θέμα (θεολογική, φιλοσοφική, πολιτική, ψυχολογική κ.λπ.), ἡ ἀνθρωπότητα παλεύει διαρκῶς νὰ διαχειρισθεῖ ὅτι εἴμαστε έν σώματι και ἐξαρτημένοι ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἄλλου. Τὸ σῶμα και ὁ ἄλλος θέτουν περιορισμούς, πού συντρίβουν έν τέλει κάθε φαντασίωση αὐτοδημιουργίας. Αὐτὸ ὅμως δέν ἀντιμετωπίζεται με φαντασιώσεις, οὔτε με ἐνδοσκοπήσεις και αὐτοβελτιώσεις. Πῶς εἶναι δυνατόν με τέτοιους τρόπους ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιμετωπίσει τὴ θνητότητά του, θνητὸς ὢν;

Θεολογικά, ὁ ἄνθρωπος φέρει τὸ ἀνεξίτηλο ἀποτύπωμα τοῦ Ἄλλου, ἀφοῦ ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Ἀδάμ νὰ διαχειρισθεῖ αὐτὴν τὴν πρόκληση-πειρασμὸ ἔγινε ἀντιληπτὴ μέσῳ τοῦ σώματός του. Τότε συνετρίβη ἡ φαντασίωση τῆς ἰσοθείας.

Αὐτά, μεταξύ ἄλλων, συνέβαλαν ὥστε ἡ προβληματικὴ τοῦ Συνεδρίου νὰ μὴν ἀναλωθεῖ στήν τετριμμένη συζήτηση περὶ καλῆς και κακῆς χρήσεως τῆς τεχνολογίας, και νὰ δομηθεῖ πάνω και σὲ μιὰ ἐπισήμανση τοῦ Ἑλληνα φιλοσόφου Σπύρου Κυριαζόπουλου, ὅτι στήν ἐποχὴ μας ἡ

τεχνική δὲν εἶναι μιὰ ιδιότητα τοῦ τεχνίτη, ἀλλὰ μιὰ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὸν κόσμο, ποὺ ὀρίζει τὴ σκέψη καὶ τὴ συμπεριφορά του.

Στὸ πλαίσιο τοῦ Συνεδρίου θὰ διερευνήσουμε πῶς αὐτὴ ἡ στάση ζωῆς ἐπηρεάζει ὄχι μόνο τὴν πολιτική, τοὺς θεσμούς, τὴν κοινωνία, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὶς θρησκείες, τὰ πάντα δηλαδή ὅπως τὰ ξέραμε, ἀλλὰ καὶ ἂν ἰσχύει ὅτι ἡ τεχνολογία δημιουργεῖ περισσότερα προβλήματα ἀπὸ ὅσα λύνει.

Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ μείνει ἀλώβητο, διότι ἡ ἀπο-ιεροποίηση τοῦ κόσμου δὲν περιορίζεται στὶς θρησκείες, ἀλλὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀκύρωση τοῦ συμβολικοῦ νοήματος ἀκόμη καὶ τῶν κοσμικῶν θεσμῶν, εἰσάγοντας τὴν ἀτομικὴ ἀξία ὡς ἀπόλυτο κριτήριο.

Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία, τὸ σῶμα εἶναι ὅ,τι σπουδαιότερο ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸ ὀνοματίστηκε «*ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος*»¹. Πάντα θὰ τὸ φέρουμε, ἀφοῦ θὰ ἀναστηθεῖ. Καὶ θὰ διηγεῖται τὴ σχέση μας μὲ τὴν ὑλικότητα καὶ τὴν κτιστότητά μας, καὶ ἐν τέλει τὴ σχέση μας μὲ τὸ ἀποτύπωμα τοῦ Ἄλλου, τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνάστασή μας.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκόρπιες σκέψεις, Παναγιώτατε, παρακαλῶ νὰ κηρύξετε τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ νὰ ἀπευθύνετε χαιρετισμό.

---

1. Α΄ Κορ., 6, 19.